

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

Over de paragraaf weerstandsvermogen zegt het BBV dat deze ten minste moet bevatten:

- Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit
- Een inventarisatie van de risico's
- Het beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's
- Een scenario en beleidsmatige opties waardoor de risico's kunnen worden beheerst

Op deze begrippen wordt hieronder kort ingegaan. Daarna wordt uitgewerkt wat dit betekent voor onze gemeente.

Het weerstandsvermogen bestaat volgens het BBV uit:

- De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken
- Alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie

Het weerstandsvermogen is voldoende als financiële tegenvallers goed opgevangen kunnen worden. Het saldo van weerstandscapaciteit minus risico's dient positief te zijn.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen statisch en dynamisch weerstandsvermogen. Voor de berekening hiervan wordt respectievelijk de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit gehanteerd.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwacht en substantieel zijn, te dekken zonder dat de begroting en het beleid aangepast hoeven te worden. Deze middelen bestaan uit bijvoorbeeld de algemene reserve, stille reserves en de onbenutte belastingcapaciteit.

Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen.

Onder structurele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen die permanent inzetbaar zijn om tegenvallers op te vangen.

Risico's zullen in de regel opgevangen worden binnen de incidentele weerstandscapaciteit. De gevolgen van verreweg de meeste risico's zijn éénmalig.

Bestanddeel	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Algemeen weerstandsvermogen	X	
Weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie	X	
Post onvoorziene uitgaven	X	
Begrotingsruimte / structureel onvoorzien		X
Stille reserves	X	
Onbenutte belastingcapaciteit		X
Kostenreductie / efficiency maatregelen		X

Met de vaststelling in 2007 van het beleid voor de weerstandscapaciteit is bepaald dat de ratio weerstandsvermogen (dit is de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit) minimaal 1,0 dient te zijn.

Risico's

Een risico is een kans op het optreden van een gebeurtenis met een bepaald gevolg. De risico's die van belang zijn voor het weerstandsvermogen, zijn die risico's die niet op een andere manier zijn afgedekt en die een financieel gevolg kunnen hebben. Doen deze risico's zich voor, dan worden ze opgevangen middels het weerstandsvermogen.

Reguliere risico's, dat wil zeggen risico's die zich regelmatig voordoen en die in het algemeen vrij goed meetbaar zijn, zijn niet van belang voor het weerstandsvermogen. Daarvoor kunnen immers verzekeringen worden afgesloten of voorzieningen gevormd.

Van de risico's die overblijven, zijn de gevolgen uitgedrukt in een geldbedrag. De kans dat de risico's zich voordoen is uitgedrukt in een percentage. Met de formule $K \times G$ (kans in % x gevolg in €) is per risico het uiteindelijke risicobedrag bepaald. Deze samen vormen de benodigde weerstandscapaciteit. Deze risico-inventarisatie wordt jaarlijks geactualiseerd. Het opvangen van incidentele risico's is vrij makkelijk te realiseren door het aanhouden van een reserve. Echter het opvangen van structurele risico's is lastiger. Namelijk voor hoeveel jaren tellen we deze risico's mee? Wij gaan hierbij uit van twee jaar. Binnen deze termijn is er voldoende tijd om aanvullende maatregelen te nemen om de structurele risico's die werkelijkheid worden, het hoofd te bieden. Daardoor is het totaalbedrag bekend dat op dit moment middels het weerstandsvermogen dient te worden afgedekt. In de hierna volgende berekeningen is rekening gehouden met dit aldus berekende bedrag. De belangrijkste risico's (> € 15.000) worden hierna toegelicht. Uit het overzicht blijkt dat bijna 90% van het risicobedrag veroorzaakt wordt door 37,5% van de risico's.

Omschrijving risico	Kans	Categorie Bedrag	Incidenteel	Structureel
Overheveling van taken naar gemeenten zonder voldoende middelen (bijvoorbeeld in het kader van de WMO)	50%	250.000 – 500.000	500.000	
Boetes en of schadeclaims als gevolg van onvoldoende maatregelen ter bescherming van (persoons)gegevens	30%	> 500.000	300.000	
Tekorten (10% eigen risico) op open einde regeling WWB door economische recessie	50%	100.000 – 250.000		125.000
Schommelingen in het gemeentefonds als gevolg van rijksbezuinigingen en hogere uitname Btwcompensatiefonds (BCF) door toegenomen investeringen, leiden tot een tekort	50%	100.000 – 250.000		100.000
Minder verkoop bouwgrond waardoor exploitatietekorten ontstaan	50%	100.000 – 250.000		50.000
Groot onderhoud schoolgebouwen is taak van schoolbesturen, gemeente blijft eigenaar van de gebouwen	50%	25.000 – 100.000	50.000	
Aanvullende uitkering WIZ ad 10% ER wordt niet uitgekeerd	50%	100.000 – 250.000	50.000	
Fouten bij het verlenen van een omgevingsvergunning: schadeclaims	10%	250.000 – 500.000	37.500	
Tekort aan vrijwilligers voor de uitvoering van taken zorg en welzijn	70%	25.000 – 100.000		35.000
Extra kosten onderhoud en exploitatie sportvoorzieningen	30%	25.000 – 100.000		30.000
Niet voldoen aan wettelijke verplichtingen door Omni-scholen	30%	100.000 – 250.000	30.000	
Tekort bij een gemeenschappelijke regeling waarvoor de deelnemende gemeenten worden aangesproken om dit aan te vullen	50%	100.000 – 250.000	25.000	
Financiële fraude	10%	100.000 – 250.000	25.000	
Langlopende handhavingzaken die een andere wending krijgen	10%	250.000 – 500.000	25.000	
Kortingen op verstrekte subsidies die leiden tot tekorten	50%	25.000 – 100.000	25.000	
Aantasting leefbaarheid door verwaarlozen voorzieningen	50%	25.000 – 100.000	25.000	

Omschrijving risico	Kans	Categorie Bedrag	Incidenteel	Structureel
Planschade bij planologische ontwikkelingen	50%	25.000 – 100.000	17.500	
Sluiten openbare school. Gemeente kan worden aangesproken op het treffen van passende maatregelen	50%	25.000 – 100.000	17.500	
Hardware storing met data verlies	10%	100.000 – 250.000	15.000	
Juridische kosten na aansprakelijkheidsstelling	50%	25.000 – 100.000	15.000	
Subtotaal risicobedrag > € 15.000 (20 stuks)			1.157.500	340.000
Overige risico's < € 15.000 (33 stuks)			102.600	65.000
(Netto) Risicobedrag			1.260.100	405.000
Vermeerdering structurele risico's (factor 2)				405.000
Totaal risicobedrag (53 stuks)				2.070.100

Verdeling risico's naar bedrag en kans.

	10%	30%	50%	70%	Totaal
25.000 – 100.000		1	6	1	8
100.000 – 250.000	2	1	5		8
250.000 – 500.000	2		1		3
> 500.000		1			1
Totaal	4	3	12	1	20

Benodigde weerstandscapaciteit

De totaal benodigde weerstandscapaciteit komt uit op € 2.070.100.

Voor de bepaling van de aanwezige weerstandscapaciteit komen in aanmerking:

Algemeen weerstandsvermogen (begrote stand per 1 januari 2019)	€ 5.163.000
Weerstandsvermogen bouwgrondexploitaties (begrote stand)	€ 8.472.000
Stille reserves (58 ha. verpachte landbouwgrond)	€ 2.000.000
Totaal komt de aanwezige weerstandscapaciteit uit op	<u>€ 13.635.000</u>

Uitgaande van de risico-inventarisatie komt de ratio weerstandsvermogen uit op 6,6. We voldoen hiermee ruim aan de eis dat het weerstandsvermogen (beschikbare weerstandscapaciteit afgezet tegen de benodigde) minimaal 1,0 moet zijn. Er moet wel rekening mee worden gehouden dat bij verkoop de pachttopbrengst van ca. € 35.000 per jaar vervalt.

Beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's

Het beleid is sinds 2007 als volgt geformuleerd:

- De ratio weerstandsvermogen is vastgesteld op 1,0 met de kwalificatie voldoende.
- De nota "weerstandsvermogen en risicomanagement gemeente Borsele" wordt elke vier jaar geactualiseerd.
- Het risicomanagement binnen de gemeentelijke organisatie wordt geïmplementeerd op de wijze zoals in de nota "weerstandsvermogen en risicomanagement gemeente Borsele" is aangegeven.
- In nota's aan het college en voorstellen aan de raad wordt voortaan gewerkt met een rubriek risico's, waarin aandacht geschonken wordt aan de identificatie, analyse, beoordeling en beheersing van risico's.
- Voortaan wordt in de begroting en jaarrekening een paragraaf weerstandsvermogen opgenomen, waarin ingegaan wordt op de ontwikkeling van risico's.

Beleidsmatige opties voor risicobeheersing

Het is niet voldoende de risico's in beeld te brengen en te waarderen. Voor elk risico moet ook besloten worden hoe er mee wordt omgegaan. Daarvoor is er een keuze uit verschillende maatregelen:

- Vermijden: aanpassen van werkprocessen of van beleid, waardoor risico's zoveel mogelijk worden vermeden.
- Verminderen: aanpakken of wegnemen van de oorzaak van het risico.
- Afdekken: instellen van een voorziening of een budget in de begroting, of afsluiten van een verzekering.
- Overdragen: het beleid dat een risico met zich meebrengt uit laten voeren door een andere partij, die ook de risico's overneemt.
- Accepteren: als een risico niet kan worden vermeden, verminderd, afgedekt of overgedragen, wordt het geaccepteerd. Bij het berekenen van de weerstandscapaciteit zal dan met dit risico rekening moeten worden gehouden. Dit betekent niet dat verder geen maatregelen genomen moeten worden. Uiteraard blijft het van belang om het risico zo klein mogelijk te houden.

Ook dient een systeem aanwezig te zijn waarin gewaarborgd is dat alle risico's in beeld zijn gebracht en nieuwe risico's worden toegevoegd. Het systeem moet up-to-date gehouden worden door regelmatig ook de bestaande risico's opnieuw te beoordelen. Het systeem dient zowel te voorzien in aanwijzing van verantwoordelijken voor het uitvoeren van risicobeheer, als voor het toezicht daarop.

Om een beeld te schetsen van de ontwikkeling van de risico's, zowel in aantallen als in bedragen, is het navolgende overzicht opgenomen.

	Jaarrekening 2016		Jaarrekening 2017		Begroting 2018		Begroting 2019	
	aantal	Bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag
Grote risico's	17	1.117.500	19	1.392.500	17	1.482.500	20	1.837.500
Overige risico's	57	283.200	56	273.200	57	208.200	33	232.600
Totaal	74	1.400.700	75	1.665.700	74	1.690.700	53	2.070.100

Kengetallen financiële positie

Om de financiële positie in beeld te brengen stellen we jaarlijks een overzicht van de exploitatie in baten en lasten (de begroting en jaarrekening) en een balans op. Voor een goed oordeel over de financiële positie zijn aanvullende kengetallen nodig, zodat bijvoorbeeld een beeld kan worden geschetst in welke mate de schuldpositie kan worden gedragen. Dat de schuldpositie risico's met zich meebrengt zal duidelijk zijn.

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van een gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	jaarverslag	begroting	begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto schuldquote	11%	16%	29%	13%	11%	9%

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van zogenaamd doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op deze manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden

wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote. Met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte geldleningen worden opgenomen.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	jaarverslag	begroting	begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	20%	26%	18%	21%	19%	16%

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Bij deze ratio wordt het eigen vermogen uitgedrukt in een percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van de gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten (resultaat jaarrekening).

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	jaarverslag	begroting	begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Solvabiliteitsratio	51%	47%	46%	47%	48%	50%

Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van gemeenten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Het kengetal van de grondexploitatie geeft aan wat de verhouding is van de gronden in vergelijking met de baten van de begroting.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	jaarverslag	begroting	begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Grondexploitatie	0%	0%	0%	4%	2%	2%

Structurele exploitatieruimte

Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De overzichten van de geraamde incidentele baten en lasten en structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves maken onderdeel uit van het overzicht van baten en lasten in de begroting.

Deze gegevens worden ook opgenomen in de jaarstukken. Op basis hiervan kan het saldo van de structurele baten en lasten worden berekend.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	jaarverslag	begroting	begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Structurele exploitatieruimte	2%	1%	0%	0%	1%	1%

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. De totale woonlasten bestaan uit de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met een gemiddelde WOZ-waarde in de betreffende gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt berekend door de totale woonlasten van een meerpersoonshuishouden te vergelijken met een landelijk gemiddelde.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	jaarverslag	begroting	begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Belastingcapaciteit	102%	102%	102%	102%	101%	100%